

Про знахідку по Литовському праву.

Литовського Судебника, більш відомого під назвою Судебника короля Казіміра, видано року 1468-го. Цей Судебник, що був наслідком перших спроб кодифікаційної діяльності в Литовсько-Руській державі й вартий на увагу, як перший законодавчий збірник, охоплює собою правні норми, які мали пристосування за попередніх часів. По питанню про знахідку ми в Судебникові знаходимо один артикул, що каже: „А коли бы кто коня, а любо клячю нашоль блудящую или иныи которые речи изнайдеть, ино оповѣдати околици: не изнайдеть ли ся истець до трехъ дневъ, ино повести на королевский дворъ, по давному, да переемъ свой возми; а пакъ-ли который што утаить, а въсхотеть собѣ покорыстовать, а будеть на то доводъ — тотъ такый злодѣй, какъ который“¹⁾). Звертаючись до тлумачення цього артикулу, ми бачимо, що той, хто знайде взагалі будь-яку річ (коня), повинен сповістити про це околицю; як власник не відшукається протягом трьох день, то знахідник мусить однести знайдену річ „на княжий двір“ — по давньому, й там одержує свій „переем“ — винагороду за знахідку, — а хто знахідку затаїть, того карають, як злодія.

Таким чином, згідно з розумінням цього артикулу, знайдана річ ніколи не стає власністю знахідникою: її або вертають власникам, або, як вона назавсіди позбулася власника, роблять власністю держави. Треба зазначити, що наведений артикул Судебника являє собою чималий ступінь у розвиткові інституту знахідки. Не є він, правда, новий закон, а тільки відтворює звичай, що до того часу існував. Що це так, показує вираз „по давньому“, себ-то, як мали за звичай і раніше. Та з позначеного артикулу можна зробити такий висновок: знахідник не набуває права власності на предмет знахідки. Інакше кажучи, знахідка ні в якому разі не може бути за спосіб набути право власності. Знахідник сам повинен оповістити околицю, причому протягом трьох день може володіти знайденою річчю й одержує винагороду (переем) за повернення речі в господарський оборот. Що-до права користування, то даний артикул не визнає за знахідником такого права. Особливість Судебника полягає в тому, що обов'язок перевести публікацію про зна-

¹⁾ Проф. Владимирский-Будановъ, Христоматія по истории русского права, Вып. 2, стор. 44 (вид. 1880 р.).

хідку накладається на знахідника, а не на власника. Далі, із змісту артикулу Судебника не можна зробити висновку, чи одержував знахідник винагороду за знахідку тоді, коли власник знайденої речі знаходився; але, йдучи за загальним розумінням цього артикулу, доцільніше припустити, що таку винагороду він одержував і в останньому випадкові. Але що ж собою являє так званий переєм? Який його характер і обсяг? Це питання залишається нерозвязане. Одержануши винагороду, знахідник, звичайно, не може порядкувати предметом знахідки. Не можна вважати знайдену річ за нічию: вона комусь належить, і ото щоб з'ясувати питання, — кому вона належить, закон встановлює особливі правила. Винагорода сама має значіння повернення витрат і праці, що пішли на те, щоб зберегти в цілості річ до моменту подання її громадській владі.

А втім, не всі згодні з думкою, що Судебник Казіміра не визнає знахідку за один із способів набувати власність. Отож, деякі дослідники своєрідно тлумачать вищеприведену постанову Судебника. Передусім, Чарнецький, що досліджував літовське право, зазначає, „що, хто знайшов гулящу коняку чи яку іншу річ, повинен сповістити про це околицю і, як за три дні не знайдеться хазяїн, повинен приставити її, давнім звичаєм, на панський двір, де, заплативши переєм, одержує знайдене назад¹⁾). Інакше кажучи, на його думку, знайдена річ, як за три дні хазяїн її не знайдеться, стає власністю знахідника.

Так само гадає історик Бестужев-Рюмін: і на його думку, знахідник, на випадок неявки хазяїна речі протягом трьох днів, „заплативши переєм“, залишає річ собі²⁾.

Але з таким товкуванням навряд чи можна згодитися.

Слова „да переєм свой возми“ визначають факт одержання знахідником винагороди — переєму. Адже він повинен взяти (за) переєм, себ-то одержати винагороду.

Дослівне розуміння цих виразів не припускає іншого, крім вищеприведеного, висновку. „Переєм“ можна розуміти в тому значенні, в якому цей вираз дуже часто вживається в сьогочасному звичаєвому праві: наприклад, селянин застав на своєму полі (городі) чужу коняку і взяв її; у таких випадках кажуть, що хазяїн „перейняв“ скотину, тобто знайшов її.

На нашу думку, знахідник не платив „переєму“, а, навпаки, як справедливо зазначають деякі дослідники³⁾, одержував „переєм“.

Про такий висновок запевнюють нас і інша пам'ятка давнього звичаєвого права — Уставна земська грамота Більського повіту 1501 року. Вона кидає промінь світла на внутрішнє громадське життя даної землі в найдавніший період держави й викриває особливості звичаєвого права цієї землі.

¹⁾ История Литовского Статута, Киевск. Универс. Извѣстія 1867 р., № 1, стор. 30.

²⁾ Русская История, т. 2, вып. 1, стор. 117.

³⁾ Владимирский-Будановъ, Обзоръ исторіи рус. права, стор. 442.

В питанні про знахідку ця грамота заповнює прогалини в історії давнього права за добу XIV—XV вв., відтворює ті юридичні норми, котрі у вигляді загально визнаних звичаїв мали силу й пристосування на терені всенької західно-руської держави в достатутовий ще період її існування. Убожество й однобічність начал Судебника були причиною панування місцевих звичаїв, що повстали з споконвічних часів. Уставна грамота Більського повіту дійшла до нас у двох списках, заведених до Литовської метрики, — руському та латинському¹⁾.

З приводу питання, що ми розглядаємо, знаходимо в оцій пам'ятці один артикул (LXX).

Подамо його за оригіналом:

„Русином на ся жалуючим о быдло блудно [себ-то про заблудну домашню животину], кони и далъй, такове земянин третього дня на замок ма отдать; а староста таковому земянинови, который оно блудно до замку-бы привел, отъ каждого быдлете ма грошъ дать“²⁾.

Ця постанова про знахідку, включена в Більську грамоту (1501 р.) на прохання Русинів, без сумніву, стверджує стародавній звичай, що його санкціонував і Судебник 1468 року.

Розум цієї постанови такий: кожен, хто знайшов приблудну хатню животину, повинен повернути її хазяйнові й у всякім разі не може затримувати знайдену більш як три дні; якщо-ж, протягом цього терміну, власник не знайдеться, то знайдене надсилається „до замку“ й обертається на користь держави, а знахідник одержує винагороду по гроші відожної штуки знайденої скотини.

Порівнюючи цю постанову з артикулом Судебника, ми не можемо не визнати, що вміщене в них вчення про знахідку тотожне. Правда, Більська грамота, здавалося-б, передбачає тільки-но випадок знахідки приблудної хатньої животини й не дає, либо-нече, в протилежність Судебникові, таких загальних начал, які-б регулювали інститут знахідки, не торкаючись до її речі. Але-ж де тільки так здається. Подібний спосіб у викладові норм права пояснюється загальним характером давнього права. Справді, в давніх пам'ятках права регулюються тільки ті юридичні стосунки, визначити які, з будь-яких особливих причин, було треба, напр. через те, що виникали сумніви що-до обов'язкової сили вживаного звичаю, то-що. Коли таких причин не було, то пам'ятка права не торкалася до стосунків, але звідси не виходить, що такі стосунки не виникали в народньому побуті. Тому треба гадати, що в наведеній постанові

¹⁾ Видання грамоти мовою руською є в I томі „Актовъ, относящихся къ исторії Западной Россіи“, де її подано під № 189, а латинською — в збірникові гр. Дзялинського (Zbiór praw litewskich), стор. 196—203.

²⁾ Ак. Запад. Россіи, изд. Арх. Ком., II, стор. 174—179. Текст його мовою латинською такий: Ruthenis hujusmodi se quaerulantibus, animalia errantia, vulgariter „bladne“, ut sunt, equus, bos etc... hujusmodi terrigena, ad tercium diem, ad castrum praesentare tenebitur, capitaneusque hujusmodi terrigenae, qui errantia, bladne, ad castrum adduxerit, a quolibet, aut pecude, grossum dare tantum tenebitur.

грамоти міститься загальне вчення про знахідку в тому вигляді, як його прикладали на практиці.

Виходячи з цього погляду, ми й приступимо до дальнього вияснення тотожності зasad грамоти й Судебника в зачепленому питанню. Насамперед, знахідник може тримати знайдену річ не більш як три дні; цей термін відповідає трем днем Судебника. Потім, і там, і тут, знайдену річ, коли не з'явиться хазяїн в зазначений термін, oddають „до замку“, себ-то вона повертається на прибуток держави. Нарешті, знахідник одержує тільки винагороду. Не можна, розуміється, не завважити, що Більська грамота, порівнюючи з Судебником, пильніше регулює питання про винагороду: визначається розмір винагороди; знахідник одержує по грошу відожної знайденої речі; тимчасом у Судебникові цю винагороду йменують тільки „переємом“.

Разом з тим, не важко бачити, що й Більська грамота, подібно до Судебника, під винагородою розуміє відшкодування витрат і оплату праці за приставлену до громадської влади знахідку. По суті-ж своїй, права знахідника в обох пам'ятках не змінилися. Він не може повернути знайдену річ на власність; він тільки-но володіє нею, причому й строк володіння одинаковий.

Хоча грамота мовчить про те, чи одержує знахідник винагороду, якщо власник знайдеться, а проте, йдучи за логічним тлумаченням тексту грамоти, треба визнати, що і в цьому випадкові він одержує винагороду. Залишається вказати, що Судебник доповнює, своюю чергою, постанови Більської грамоти: 1) знахідник якоїсь речі повинен оповістити околицю про свою знахідку і 2), кожен, хто затаїв знахідку, підпадає тій самій карі, яку встановлено за крадіж.

А втім, поменені доповнення (оповіщення околиці й репресія за затаїння знахідки), яких немає в грамоті, не можуть похитнути сути вчення про знахідку, що їм воно нам уявляється. Маючи на увазі вищевикладене, з одного боку, й беручи на увагу, з другого, що зазначена грамота являє собою не що інше, як відзначений на письмі відбиток широко вживаних звичаїв, не можна погодитися з тлумаченням Судебника, яке пропонують декотрі дослідники, ніби-то знахідник, коли не з'явиться власник речі, заплативши переєм, одержує право власності на предмет знахідки.

Сучасна йому пам'ятка права стає за красномовний доказ, що становище знахідника в цьому випадкові треба розуміти так, як ми його розуміємо.

Отже, в період достатутковий, знахідка — це не засіб набувати право власності: вона встановлює для знахідника саме-но володіння й більш нічого; предмет знахідки це не *res nullius*, а навпаки, *res alterius*, але невідомо чия.

Висловлюючи собою, в звязку з іншими, ті норми звичаєвого права, що склалися наприкінці XV і на початку XVI віку й відтворюючи, таким чином, риси давньо-руського устрою держави, зазначена грамота

заховувала своє значіння, аж поки з'явивсь року 1529 єдиний для цілої держави кодекс — Литовський Статут.

Під ім'ям Литовського Статуту треба розуміти три законодавчі пам'ятки XVI віку: 1) Литовський Статут року 1529, — так званий Старий Статут; 2) Статут Великого Князівства Литовського року 1566 — так званий Волинський Статут і 3) Статут Великого Князівства Литовського року 1588. Всі три статути перебувають у безпосередньому зв'язку поміж собою: перший статут став за джерело для другого, а другий для третього. Маючи на увазі, що зміст першого статуту з'ясовується й набуває дальнього розвитку в дальших Статутах, ми обмежимося на тому, що розглянемо питання про знахідку за пізнішою його редакцією, себ-то за третім Статутом, зазначаючи, чи є стосовні до цього предмету постанови в інших Статутах¹⁾.

Така метода звільнить нас од повторюваннів, неминучих, якщо викладати правила кожного Статуту окремо.

За загальним правилом, приблудну домашню животину можна проприрати тільки-но три дні; коли мине три дні, її повинно приставити до двору королівського. Знахідник дістає винагороду, а худоба повертається хазяїнові, якщо він зголоситься („дати по два гроши... а більше трохъ дней не мають в себе ховати блудяги, такъ же и згонного“).

Неприставка приблудної животини до двору королівського після трьох днів рівнозначна крадіжу. („А кто бы... черезъ три дни въ себе блудяги або згонные ховалъ и до двора нашего не далъ... тогда того маеться справовать яко зълодѣйства“)²⁾.

Звідси видно, що, за Литовським Статутом, знайдена животина може перебувати в володінні знахідника тільки-но три дні. Він дістає тільки право на винагороду, але жадного права власності на знахідку. Хоча Литовський Статут визначає право знахідника тільки на той випадок, якщо хазяїн знайденої животини виявиться, проте не можна не визнати, що такі наслідки наступають і в випадкові, коли хазяїн не знайдеться.

Гадаємо, що коли знайдену річ буде приставлено до влади громадської, вона поступає у власність держави. Отже, через це зрозуміло, чому неприставка знайденої животини громадській владі карається так само, як крадіжка: вона являє собою привлашення чужого майна. До крадіжу прирівнюється також привлашення речей, що їх згублено під час пожежі або поводи.

„Як-би кому випало під час пожежі в місті, або хоч де, однаково й під час поводи, загубити що-небудь, і потім виявилося, що ці загублені речі затаїв хтось, то хазяїн цих речей має право позиватися з ним (затайником) так само, як за крадіжку. Коли-ж той, у кого загублені речі

¹⁾ Посилаємося ми на Литовський Статут, у виданні Московського „О-ва исторії и древностей Россійскихъ“.

²⁾ Лит. Статут: 1-ша ред. розд. XIII, арт. 24; 2-га ред. розд. XIV, арт. 24; 3-тя ред. розд. XIV, арт. 25.

пізнали, доведе на суді, що він повитягував їх з води, чи з огню, то він звільняється від відповідальності за крадіжку, але речі таки мусить повернути власникові їх¹⁾). Далі читаемо: „але той, хто ці речі одержати побажає, повинен викупити за піввартості їх“²⁾.

З розуму наведених постанов видно, що, для складу зазначеного вгорі злочину, потрібна „згуба у кого колвекъ бы ее затаенна показала“, себ-то, щоб винувачений затаїв знахідку з метою привластити її; навпаки, винувачений звільняється від відповідальності за крадіжку („отъ злодейское вины воленъ будеть“), коли доведе, що він совісно володів річчю без корисної мети привластити її („же то з воды або з огня вынялъ“). При цьому власник, одержавши загублену річ назад, повинен заплатити знахідникові, як винагороду, суму, що дорівнює половині її вартості.

В Литовському Статутові є ще постанова, що передбачає випадок знахідки коней та речей, які належать тим, що служать у війську під час походу.

Той, хто знайшов за таких умов коняку чи річ, повинен не пізніше як протягом доби приставити їх гетьманові (начальству), а той, як винагороду, за кожну коняку платить грош; але знайдена річ (неживітний предмет) мусить бути повернена даремно („тому, чие што будеть, маєтъ казати отъдати дарьмо“)³⁾. Як-же хто-небудь передержить коняку більше од зазначеного вгорі часу, то мусить, окрім повернення коняки, заплатити штраф („таковый того коня повиненъ зъ навезскою верънути“)⁴⁾.

Таким чином, Статут відрізняє знахідку коней і речей: в першому випадкові надає знахідникові право одержати винагороду, а в другому позбавляє його такого права, примушуючи його повернути знайдену річ даремно. Певно, розглянуті випадки — це лише виняток, і особливу регламентацію їх Статутом можна пояснити винятковим становищем суб'єктів (перебуванням на службі в війську), через що ці випадки й не можуть порушувати загальні правила про знахідку, хоч вони й не позбавлені важливого значіння за-для вияснення істоти навчання про знахідку по цій пам'ятці права.

Тимчасом як попередня що-до часу пам'ятка права, грамота Більського повіту, могла викликати сумнів у тому, чи торкається вона одного випадку — знахідки животини, чи визначає інститут знахідки, не беручи

¹⁾ 2-га ред., розд. XIV, арт. 27; ред. 3-тя розд. XIV, арт. 28 (за польським виданням § 1) в оригіналі: „Кгдбы се трафило подъ часомъ отъ огню погоренья, в месте або где колвекъ, або бы кто на воде стонулъ, а въ тотъ часъ што ему згинуло, которая згуба у кого колвекъ бы се затаенна показала, тогда тотъ, чыи речи будуть, маеть з нимъ о то чынити правомъ, яко о злодейство; а тотъ, у кого то познано будеть, окажеть ли то оповеданьемъ на вряде, же то з воды, або с огня вынялъ, отъ злодейское вины воленъ будеть, а тые речи тому, чыи суть, вернути“.

²⁾ Ibidem (§ 2): „але тотъ, хто такие речи свои всхочеть мети половицею ценоы, чого стояти будеть, маеть у оного окупити“.

³⁾ Ред. 3-тя, розд. XIV, арт. 25 (§ 1). Особливо розд. II, арт. 25 (§ 2).

⁴⁾ Розд. II, арт. 25 (§ 1); порів. ред. 3 розд. XIV, арт. 25 (§ 1—3).

на увагу самий об'єкт її, Литовський Статут одкидає подібний сумнів і дає ясну науку про знахідку.

Як ми бачимо зараз, і Литовський Статут у своїх розділах передбачав випадки знахідки приблудної животини, висловлюючись, як загальне правило, що знахідник одержує винагороду за знайдену коняку, навіть і тоді, коли остання належатиме службовцеві в війську.

Що ж до речей знайдених, то Литовський Статут встановлює те-ж саме правило, але виразніше визначає основу права знахідника. З постанови його треба зробити висновок, що знахідник одержує винагороду за знахідку речи, як він справді прикладав праці або мав витрати, щоб добути річ, правдивіше, виратувати її під час пожежі, поводи та в інших випадках. Інакше кажучи, винагорода — це є право знахідника на відшкодування витрат праці та часу.

Що власне отак розуміє Литовський Статут винагороду, за доказ править наведена вгорі постанова його, що передбачає знахідку речі „рухляди“ під час походу: за таку знахідку винагороди нема (дармо-оддає). Та й зрозуміло, чому немає. Коли немає видатків, не прикладено праці, щоб зберегти річ цілою, то не може бути й жадної мови про подібну винагороду.

В останньому випадкові гадають, що при знахідці „рухляди“ немає того клопоту що з ним звязана приставка „коняки“ до встановленого місця. Справді, людина, що знайшла чужу річ, з почуття справедливості мусить повернути її тому, хто загубив її. Повертаючи хазяїнові чужу річ, знахідник нічого не втрачує: він одержав річ завдяки тільки простому випадкові. Отже, запитання: через що саме знахідник гадає, що він має право одержати винагороду? За те, що він повернув річ. Але він повинен був повернути її, бо інакше з нього була-б людина нечесна, що привластила чужу річ. Таким чином, винагорода знахідникові, що повернув знайдену річ хазяїнові, визначається не за те, що він був остільки чесний, що не побажав скористуватися з чужого добра.

Пам'ятки давнього права, особливо литовського, встановлюють окрему кару за утайння знахідки. Оця кара й була засобом спонукати осіб пожадливих до повернення речі.

Таким чином, коли річ буде знайдено, щоб здійснити право на винагороду, знахідник повинен довести витрати й працю, що він їх зазнав. В цій вимозі Статуту й видко так зване „трудове“ походження винагороди. Цим самим і пояснюється отака надмірна кількість винагороди — половина вартості речі, що її встановлює Статут.

Отака істота науки Статутової про знахідку.

З його постанов, однаково як і з інших пам'яток литовсько-русського права, не можна зробити висновку, що знахідка це ніби-то засіб набувати власність. За литовсько-русським правом знахідка не веде до власності, а встановлює для знахідника володіння без права користуватися річчю, причому за ним визнається й право на винагороду, якщо він доклав праці, щоб зберегти річ.

Вищеперечислені засади Литовсько-руського права доповнюють недостачу постанов російського законодавства про знахідку й дають можливість робити висновки про подібність основних рис інституту. І, справді, як порівняти суть оцих зasad з пізнішими законодавчими пам'ятками Росії, особливо з Уложенемъ 1649 року, то тотожність їх не викликає жадного сумніву.

Згідно з 26 арт. глави VII Уложеня, приблудні коні повинен привести знахідник („а хто такі коні де найде и зловить“) на явку до громадської влади для запису.

Які-ж наслідки цієї явки?

На це питання дає точну відповідь остання частина цитованого артикулу Уложеня, яку ми й подамо в оригіналі:

„Да будетъ тѣмъ лошадямъ выищутся истцы, у которыхъ тѣ лошади отгуляли, и тѣ лошади отдавати тѣмъ, чьи тѣ лошади, за приводъ тѣхъ лошадей велѣть на нихъ имати, и давати тому, кто тѣ лошади на явку приведетъ, по три алтына по двѣ денги съ лошади“.

Розум наведеного артикулу той, що як виявиться власник знайденої коняки, він одержує її, але він повинен заплатити знахідникові за приставку коняки певну винагороду. Цю винагороду стягає громадська влада з хазяїна коняки й віддає знахідникові.

Звідсіля легко бачити, оскільки тотожні постанови Уложеня, що стосуються до даного випадку, з Литовським Статутом. Як там, так і тут знахідник не набуває права власності на знайдену животину; саму ж винагороду визначається не однаково. Одміна поміж цими пам'ятками виявляється тільки в тому, що коли Уложение наказує знахідникові негайно приставити знайдену коняку на явку, — Статут дозволяє йому тримати коняку протягом доби. По суті-ж своїй, обидві пам'ятки подібні до себе; вони визнають за знахідником право на винагороду. Правда, в Уложені є ще постанова, що, з першого погляду, примушує не визнавати за знахідником подібного права. Так, кінець того-ж (26) артикулу наводить на подібну думку: „А од іншого ні від чого знайденого, будучи в полкахъ хто що на дорозі або в таборі знайде—переймів не давати, знайдену рухлядь на явку також до воєводів і до суддів, і до сотенних чинів, а в себе такої знайденої рухляди не держати“. З цієї частини артикулу також можна зробити висновок, що знайдену на дорозі чи в таборі рухлядь тих самих служивих людей, що перебувають на царській службі, знахідник повинен принести до їх старшини, причому знахідник не має права на винагороду за знахідку („переймів не давати“). Таким чином, виходить, що за знайдену коняку знахідник одержує „перейму“, а за „знайдену рухлядь“ нічого не одержує. Скажуть, чому існує така непослідовність у законі при регулюванні відносин знахідника й власника, що перебуває на службі, до об'єкту знахідки: в одному випадкові власник повинен винагородити знахідника, причому посередником в законному завдоволенні його є громадська влада („на них имати и давати тому, кто...“), коли в другому випадкові хазяїн одержує об'єкт знахідки по

своїому суто-формальному праву власності? Однаке, коли ми пригадаємо те, що ми сказали були, досліджуючи засади Литовського Статуту, то пере-конаємося в тому, що зазначена непослідовність у постановах Уложенія тільки здається такою. Справді, цитовані постанови регулюють, як і Литовський Статут, тільки знахідку речей і коней служивих людей на дорозі або в таборі, й не дають загального закону про знахідку. Такий закон ми знаходимо зовсім в іншій главі Уложенія — XXI, арт. 91, що говорить: „а коли в кого в пожежний, або в інший який час що-небудь пропаде, а після того тих своїх пропалих животів у кого що впізнає її зловить, і йому того вимагати в того, в кого зловить, судом, все одно, що краденого. А як той, в кого те лице знайдено, скаже, що він узяв те лице на пожежі, або з води вийняв, а не грабунком, і в приказові являв і записав, і доведено те буде справді, що те лице не грабунком взяте: і тому, хто те лице зловить, звеліти в нього те лице викупити, а викупу дати проти ринкової ціни половину“.

Із змісту наведеного артикулу ясно, що ніхто не може збагачуватися чужим коштом: знахідник не має права повернути на власність собі знайдену річ; у противному випадкові його карають нарівні з злодієм. Якщо-ж знахідник доведе, що річ він уратував з вогню під час пожежі або з води і не втаїв її, то одержує винагороду в розмірі половини справжньої вартості речі. Навіть більше, знахідник повинен об'явити про знахідку в приказові. Ми гадаємо, що, при наявності такої явки, знахідник одержує винагороду, але при цьому важливо було встановити, яким чином річ було „знайдено“. Уложеніе в цитованому артикулі має на оці не просту знахідку речі, а вратування її з вогню під час пожежі або з води; в цьому випадкові знахідник запобігає загинові речі власною працею, наче знов утворює економічну цінність, а тому задержує річ у своєму володінні, а в майбутньому одержує від власника винагороду в розмірові половини її ціни. Інакше кажучи, знахідник одержує винагороду тільки в випадкові дійсних видатків і витраченої праці на схорону знахідки щілою. А як це так, то зрозуміло, чому Уложеніе не дає винагороди знахідникові за знахідку „рухляди“, що належить „службовій“ людині: гадається, що в цьому випадкові жадних витрат праці й капіталу не було. Наведений артикул, всупереч думці декого¹⁾, не припускає можливості визнати за знахідником право власності на річ, якщо власник не з'являється (невідомий). Навпаки, він карає знахідника як злодія, але в якому випадкові? У тому, коли знахідник не приставить речі для явки, причому зовсім не визнає за правомірний той випадок, коли, при наявності такої явки і при невідшуканні хазяїна, річ залишиться назавсіди за знахідником. Зазначений артикул передбачає наслідки затаювання речі і встановлює відповідальність знахідника, якщо він не виконає вимог закону. Якщо він забороняє знахідникові вза-

¹⁾) Див. Анненковъ. Система русского гражданского права, т. II., стор. 142. Лихтенштадтъ, Судебная практика Сената, стор. 41.

галі тримати в себе знайдену річ, то чи можна припустити санкціонування його-ж права, що прямо суперечить такій забороні? Безперечно, і за Уложеніемъ, знайдена річ, у випадкові, коли не знаходиться власник, залишається в приказові, причому знахідникові виплачується певна винагорода при умові, що він затратив працю й кошти. Важливим аргументом на користь такого висновку є те, що цитовані артикули Уложенія це не що інше, як запозичені з Литовського Статуту положення. А Литовський Статут, як ми бачили, не визнає за знахідником права власності на об'єкт знахідки в жадному разі, не кажучи вже про те, що всі міркування, які ми висловили, що-до значіння тотожних постанов Литовського Статуту, можна прикласти сюди; треба при цьому ще зазначити, що подібність поміж Литовським Статутом і Уложеніемъ виявляється особливо в праві знахідника на винагороду.

Професор Микола Товстоліс.
